

A SZŐLŐ

Írta. KALLÓ FERENC

Izgatottan és ünnepélyesen toppantak be testvérbátyjuk belvárosi vendéglőjének konyhájába. Persze illendően a kapubejáraton át, az udvar felől jöttek, hiszen a század elején nők nemigen léphettek át férfi kíséret nélkül a vendéglők küszöbét, legfeljebb ha ebéidőben utazáskor. Künn is hőség volt, de az óriási tűzhely szinte elviselhetetlenné hevítette a konyha levegőjét, pedig nyitva volt az ajtó, a széles ablaknak mind a négy szárnya, s az ablaktokra feszített zöld szitaszövet kirekesztette ugyan a legyeket, ám nem állta útját a levegőnek. S abban a forróságban ott állt Elíz a tűzhely mellett, tálalta a villásreggeliket, főzött, parancsokat osztogatott a két konyhalánynak, közben észre sem vette Jankát és Margitot, akik megtorpantak az ajtóban.

Janka nem szerette sógornőjét, Elízt. Kénytelen-kelletlen elismerte szorgalmát, üzletasszonyi rátermettségét, de tíz év alatt sem tudott megbarátkozni a valósággal, hogy bátyja az ország alsó csücskéből, Orsováról hozta magával. Mintegy a seho-vátartozás homályából csöppent egyszeriben közéjük, a dunántúli város igen módos családjába. Hogy fáradhatatlan? — elvégre Janka sem ült ölbe tett kézzel. Férje tekintélyes ember volt, virilistaként beleszólt a város ügyeibe is, de hirtelen meghalt a századfordulón, azóta ő vezeti legidősebb fiával együtt a rájuk maradt üzemet, üzletet, háztartást, neveli, gondozza, iskoláztatja a többi hat gyermeket, rajta a szőlőnek, a belvárosi bérháznak sok gondja, baja. Arcán végigszántott kemény asszonyi élete, gyűrött, régi pergamenhez hasonlított, akár mosolygott, akár nem. Most is az ajtóban meghökölve bámulta Elíz kipirult, márványszima arcát, sötétbarna, közepén elválasztott, simán hátrafésült, kontyba csavart haját, egyetlen ezüst szál sem csillant meg abban, holott nálánál alig egy-két évvel volt fiatalabb. Hiába volt hívő lélek, szigorú önmagához, gyermekeihez, az emberekhez, hiába volt büszke tetterejére, önállóságára, ugyanakkor megértő és adakozó, mégis szíven ütötte, valahányszor csak meglátta Elízt. Akarata, lelki fegyelmézettsége ellenére is fel-felágaskodott benne az irigység. Nem is a szépségét irigyelte, hanem az Elíz és Jóska bátyja házasságában megbújt regényességet, amit képzelete annál inkább is kiszínezett, mert az övéből hiányzott a romantika. Kérői sorából hiába is választott volna, a döntő szót édesapja mondta ki; bezzeg ők a szívük szerint választhattak, de sohasem beszéltek róla. Ha kíváncsisága ösztökélte s kérdésekkel firtatta őket, Elízről szerény mosolyt, Jóska bátyjától nyers választ kapott: „Nincs más gondod, Janka? Törődj a magad dolgával!” Mondhatta volna azt is, hogy egyszerűen megszerették egymást, s azóta együttesen építik életüket, de ez is csupán csak kettőjükre tartozik.

Kezdeni ugyan Jóska maga kezdte, amikor ifjonti legény korában megszökött édesatyjuk szigora elől, aki három reáliskolát kijáratott vele, ami a hetvenes években nagy szó volt, sok tisztviselőnek sem volt több iskolája, aztán mégis kovácsinasnak adta. Jó idő múltán egy izzó szilánk fúródott a szemhéjába, nem okozott ugyan kárt a szemében, de pontot tett kovácsinaskodására. Hallani sem akart többé a kovácsmesterségről. Megmakacsolta magát, nem használt édesapja unszólása, még fenyegetése sem. Ez kellett csak az öreg Jákinak, meg sem kérdezte, van-e kedve a mészárosáshoz, elszerződttette inasnak. Jóskának ehhez sem fűlött a foga. Tessék-lássék csinálta egy darabig, aztán kevés testi holmival a tarsolyában, néhány krajcárral meg az iskolai bizonyítvánnyal a zsebében búcsút vett a kapufélfától és felcsapott vándorlegénynek. Valami más akart lenni, talán még maga sem tudta, hogy mi. Hogyan vergődött le Temesvárra? — azt csak a jó Isten tudta rajta kívül. Kitanulta a pincér meg a szállodás-mesterséget, és ugyancsak kitanulhatta, mert tíz év múltán már bérelője lett Orsován a szállónak és étteremnek, amelynek konyháját felesége, Elíz vezette. Méltán büszkék voltak rá, hogy Baross Gábor miniszter úr önagysága ottjártában azt mondta:

„Jáki úr, maguknak a fővárosban volna a helyük. Ha meggondolták a dolgot, forduljanak hozzám, mindenben segítségükre leszek.” Addig is dolgoztak és takarékoskodtak, de a pesti vállalkozáshoz valamivel több kellett. Vonzotta a hozzáértőket és a kíváncsi előkelőségeket a Vaskapu kiszélesítése, jól ment a szálloda, az étterem talán még jobban, s közeledett a pillanat, hogy Baross Gábort emlékeztessék ígéretére, amikor híre ment hirtelen elhalálozásának.

Életük fordulópontja lett a halálhír. Húsz éve szakadt el szüleitől és hét testvérétől, barátaitól meg ismerőseitől. Megezdődött a küszködésben. Elizben pedig társat is talált hozzá. Időnként, különösen ünnepeken és évfordulókon el-elfogta a dunántúli szülővárosa utáni vágy, de nem engedte, hogy úrrá legyen rajta. Év-ről évre megemlékezett szülei névnapjáról, küldött karácsonyi és újévi köszöntéseket, de választ nem kapott. Édesapjában sziklafalba ütközött, nem lehetett kiengesztelni levelezőlapokkal, megemlékezésekkel, érdemesnek kellett mutatkoznia bocsánatára, hiszen mint elsőszülött ellene szegült akarátának, megszőkött, rossz példát mutatott hét testvérenek, ő lett a család fekete báránya, akinek talán még a nevét sem volt szabad kimondani otthon. Be kellett bizonyítania, hogy nem hozott szégyent apja nevére és a család becsületére, sőt azt is, hogy férfi a talpán és önnön emberségéből felküzdötte magát, ha nem is édesapja akarata szerint, mégis az ő nyomdokain járva. Néhanapján igen erősen vágódott haza, s terveket szőtt, hogy szülővárosában vendéglőt nyit, megmutatja, mire vitte, de Baross ígérete túlszárnyalta addigi elképzeléseit. Támogatásával fővárosi vendéglőt vagy szállodát bérelhetne! Igen, akkor valóban emelt fővel állhatna atyja elé s kérhetné bocsánatát, minden kényszerűség nélkül, saját akaratából, ahogyan ifjonti fejjel és szívvel is a függetlenséget választotta; a szülői otthon kényelme és a polgári jólét helyett a bizonytalanságot, a gyámkodó szeretet helyett saját erejének, képességének és akarátának próbatételét, egyszerűen a sikert vagy a hajótörést.

Meghalt a miniszter, magával vitte ígéretét a sírba. Jóska egyet sóhajtott, megvonta a vállát; eddig is a maga emberségéből intézte sorsát, nem várt másokra, most aztán úgy döntött, nem nyúglódik tovább a tétovaságtól. Tessék-lássék megkérdezte Elizt, aztán levelet írt plébános öccsének, Ferencnek, egyengesse el édesapjuknál hazatérésük útját. Várta válaszát, de helyette maga Ferenc érkezett meg. Édesapjuk utasítása szerint személyesen kellett meggyőződnie bátyja körülményeiről, anyagi helyzetéről, elkérte házasságlevelét, két gyermekének keresztlevelét, ellenőrizte takarékkönyvüket, két napig figyelte munkájukat, szóba ereszkedett alkalmazottakkal és vendégekkel, szállítókkal, végül, de nem utolsósorban a plébánossal is érintkezésbe lépett, hiszen el kellett mondania kötelességszerűen napi szentmiséjét.

— Úgy hallom, Jóska bátyám, nem jártok templomba — mondta szemrehányóan.

— Nálunk nincsen se vasárnap, se ünnep. Nem mondanád meg, mikor menjünk? Éjjeli mise pedig csak egy van évente, arra mi is elmegyünk.

Ferenc megvakarta a feje búbját, ahol a tonzúra ékeskedett s nem firtatta tovább a dolgot. Azzal búcsúzott, hogy reméli, legközelebb már otthon találkoznak.

Úgy is történt. Aki ismerte az öreg Jákit, nem csodálkozott kikötésein. Ferenc levelét olvasva, Jóska maga is rá-rábólintott, szinte felkészült rá, hiszen tudta, hogy apja is, ő is kemények, akár az ébenfa gyökere, még a fejsze is szikrát vet rajta. Először levélben kellett bocsánatot kérnie, megérkezésükkor pedig teljes megalázkodással szóban is. Az öreg Jákinak tetszett, amit látott. Jóska fia megilletődött, megbicsakló hangon kért bocsánatot, tisztelettel csókolt kezét szüleinek, példáját követte Eliz is, akinek szoknyájához bújva a nagyobbik, karján, a nyakát átölelve a kisebbik gyerek bámulta a szép fehér szakállas nagypapát, a főkötős nagymamát, aki magához ölelte és megcsókolta mind a négyőjüket.

— Tanácsot szeretnék kérni, édesapám — kezdte Jóska, de az öregúr rögtön a szavába vágott.

— Tudom, mit akarsz. Lefoglalóztam részedre a város kellős közepén egy üzlet-helyiséget. Nézd meg! Aligha találsz jobbat. Megtakarított pénzed elég lesz az induláshoz. Majd meglátom, mire viszed.

Még ennél is nagyobb meglepetés volt, hogy az öreg Jáki a nyitástól kezdve, köznapokon délelőtt ott villásreggelizett a tarka abroszos szobában. Hófehér haja, Kossuth-szakáll, arany rojtos, fekete nyakkendője, sok gombos mellénye, paszományos kabátja színt, tekintélye rangot adott a tarka abroszos helyiségnek. Törzshelye volt, ahonnét figyelhette az üzlet menetét, miközben jóízűen elfogyasztotta tízóraiját. Kedvence volt egy kis adag — Pesten „zónának” hívták — borjúpörkölt, ropogós, omlós sóskifli meg egy pohár sör. Elíz rábeszélésére eltért szokásától, átpártolt a napi különlegességekhez, sorjában végigkóstolta a sült borjúmirigyet, vesevelőt, citromos borjúfodrot, halpaprikást, szalontüdőt, császárszeletet, párolt borjúnyelvet vadas, mandulás mártásban, halászlét, tejfölös héringasalátát, bográcsgulyást, egy szeletke arany szegélyű, főtt marhahúst vagy csonthúst illatos borecetes tormával, de a borjúpacalt is, pedig még a nevét is utálta, mert nagyon szegényesen hangzott, de menyé ingyencséget fabrikált belőle. Törzszakasztalánál sosem maradt üres szék, de még a szomszédos asztalok mellett sem; odatelepedtek a jómódú iparosmesterek, akik napkeltekor kezdték a munkát és fél tíz felé megéheztek, s a villásreggelit majdhogy istentiszteletszámba nem vették, amitől semmi sem tarthatta vissza őket, hacsak kis balták nem estek volna az égből eső vagy hó helyett. Figyelték az öregurat, kilesték, mit evett, arra támadt nekik is gusztusuk. Ha alkalom adódott rá, bólogatva mondta, s csak a szemében játszott valami rejtett huncutság: „Nem hiába akarta Pestre csábítani a fiamat Baross Gábor, miután belekóstolt Elíz főztjébe ott lent a Vaskapunál.” Máskor meg: „Talán az országban sincs ennél különb konyha!” De meg is hitelte, amit mondott, rátartian, a maga módján: ugyanúgy fizetett, mint a többiek. Eleinte tiltakozott ellene Jóska, de röviden leintette: „Tedd el a pénzt, különben más vendéglőbe megyek!” Jóska lassanként megszokta, a vendégek pedig igen elgondolkodtak az öregúr felfogásán, aki ráadásul minden alkalommal elköszönt Elíztől s megdicsérte a főztjét.

Néhány év múlva meghalt a felesége, s mintha magával vitte volna az öreg Jáki életerejének a felét is... Egyre ritkábban járt el villásreggelizni, emberek közé sem kíváncsított, aztán ágyának esett és fél év múltán leeresztették a sírba felesége mellé, ahogy dukált, hiszen egy test, egy lélek voltak ők „a házasság szigorú szerzetében”, ahogy Pázmány mondta századokkal ezelőtt, s legyenek eggyé haló poraikban is. Nyolc testvér és huszonegy unoka állta körül a sírgödört, amely elnyelte azt a kemény embert, aki kezében tartotta és irányította sorsukat. Végző akarata szerint fiai és leányai egyenlő részben osztozzanak a hagyatékon; ne kótyavetyéljék el az ingatlanokat, hanem akinek módja van rá, tartsa meg tisztességes áron és kártalanítsa testvéreit; vitás ügyekben Ferenc döntsön, a többi pedig vessen alá magát döntésének.

Pál sógor igényt tartott a szentgyörgyi szőlőre, Rév Antal, Juliska férje a leállított tobakos műhelyre és a hozzá tartozó nagy telekre, Janka a családi házat, Jóska a városszéli szőlőt választotta. Egy holdnyi sem volt az egész, de közelsége, s főleg mély és nagy pincéje, lejtmenetes gádora igen megfelelő borok tárolására, a jó évjáratúak huzamosabb érlelésére. A két szoba, a konyha, a tágas présház meg a belőle nyíló toldalék félrehely révén meghaladta sok vidéki ház kényelmét, s ha úgy fordulna sora, meg is húzhatnák ott magukat öregségükre.

Külön-külön megbecsültették az ingatlanokat, aztán összeültek, hogy véglegesen megegyezzenek. Ment is minden simán, csak a városszéli szőlőnél akadtak el. Rév Antal bejelentette: — Olyan vevő jelentkezett, aki sokkal kedvezőbb árat hajlandó fizetni.

Jóska elsápadt. — Mennyit ígért?

— A becsüösszeg másfélszeresét.

— És hogyan fizet? Kézpénzben?

— Magától értetődik.

— Ez igen előnyös ajánlat — mondta Jóska és arca visszaszínesedett. — Ki a vevő? Hogy hívják?

— Maga is megemelhetné az ajánlatát, Jóska, nem igaz?

— Dehogynem. De miért licitáljak a rendes ár fölé, hiszen sógor úr sem toldotta meg a tobakos telep becsüösszegét?

— Hozzon rá jobb vevőt, ha tud!

— Nem vagyok én sem vigéc, sem kupec. Végezzünk röviden! Ki a vevő?

— Kárász Herman.

— Nagyszerű, hisz az itt lakik a közelben, át is megyek érte — ugrott fel Jóska.

— Nem olyan sürgős.

— Együtt vagyunk, legalább átesünk rajta.

— Hát csak menjen, ha akar — húzta el Rév Antal a száját gúnyosan, aztán színeket váltott az arca, mint a mérgező pulyka taraja, s leeresztette tokáját kemény, sarkos állógallérjának széles részébe, jó mélyre, hogy a nyakkendője meg a mellénykivágása felét is betakarta vele. Illett egyéniségéhez ez a tartás, szinte szobra lehetett volna a gögnek és a jómódban felfuvalkodott polgárnak. Miután Janka férje meghalt, Antal sógor lett a leggazdagabb a családban, virilista is lehetett volna, de szívesebben lealkudott így vagy úgy húsz koronát az adójából, semhogy egy fillér napidíj nélkül üljön órákon át a virilisek között a városi közgyűléseken. Gőgjével és hiúságával csak fukarsága és kapzsisága vetekedett. Szép szakmája volt: gyertyaöntő és bábosmester. Alaposan értett is hozzá. Mindegy volt neki, sima vagy csavaros, madzag vékonyságú, sírra való vagy karos tartóba, kandeláberbe, csillárba, főúri ebédlőbe vagy az Úr oltárára méretezett, vagy akár húsvéti gyertya vastagságú; egyik mint az alabástrom, a másik nagypénteki barnássárga, de akadt piros, kék vagy zöld színű díszgyertya, ha kellett figurákat öntött rájuk, meg rávarázsolt színes képeket is. A mézesbábnak meg művésze volt; a Rév-féle mogyorós csók, a mandulás kifli járásszerte híres volt. Senki sem tudta nálánál szebben kiszínezni és olyan változatosan feldíszíteni csicsás cirádákkal, vitézkötésekkel, csokrokkal, rózsákkal a pólyás babákat, huszárokat meg a tükrös szíveket, s bizony mosolyogna kellett a bámészkodónak, ha akár a vásáros sátorban, akár az üzletben megakadt rajtuk a szeme. Rév Antal már jó ötvenes volt, elég lett volna, ha csupán az üzletével törődik, mégsem maradt el a környék országos vásáraitól vagy nagyobb búcsújairól, rázatta magát a rossz megyei utakon kétlovas szekeren esőben, hóban, szélben, napsütésben; pirkadat előtt indult és késő este ért vissza, néhanapján a komisz időben éppen csak felütötte sátrát kocsisa segítségével, tessék-lássék kिरakott mutatóba kevés portékát is, a kényesebbeket és drágábbakat bent hagyta a két húséges, öreg tölgyfa láda hasában, megvédte az őket a ködtől, párától, amit ha magukba szívznak, megereszkedett volna a tésztájuk, de még a színes cukor cifraságok is elkenődtek volna. Volt úgy, hogy három koronányi haszna sem volt egy egész napi törődésének, máskor meg jóformán mindent eladott. Fősvénységében felesége erejét is kizsárolta, akár a magát.

Az utcáról nézvést a két szomszédja közé szorult, keskeny mellű emeletes ház volt az övék a város főterének tőzsomszédságában; az üzlet meg a kapubejárat s fölöttük három ablak, ebből állt a homlokzata, de az udvar felé jól elnyújtózott; az alsó traktusban az öntő és mézesbábos műhely, raktár és mosókonyha, a felsőben korszerű háromszobás lakás húzódott meg, s alig cseperedett fel a fél tucat Rév gyerek, Antal nem volt hajlandó tovább szolgálatot tartani, egyszerűen felesége nyakába szőta az összes takarítási munkákat még a műhelyben is, holott éppen eleget segített a mézessütemények fabrikálásában. Rettenetesen felháborodott, ha történetesen egy súrolókefét vagy seprőt kellett venni, és számon kért Juliskától minden elköltött krajcárt. Legtöbbször neki kellett helytállnia az üzletben is — ami úgy ment, hogy a nyíló boltajtó megszólaltatott fent a lakásban egy kolompot, amelynek a hangjára még a halottak is összerendeztek volna, mire Juliska leszaladt a csigalépcsőn a boltba, az üveges, tolóajtós szekrényből vagy

a fiókok valamelyikéből kiszolgálta a vevőt és sietett vissza a konyhába, a két hetipiaci napon pedig merő loholással telt el a délelőttje —, mégis szívesen csínláta, mert időnként le tudott csípni a bevételből egy-két koronát a szükséges kiadásokra, amivel elejét vette sok felesleges szóváltásnak és ellenőrizni sem lehetett. Antal pedig majdnem minden nap ebéd után kikocsizott a csúcsos-hegyi szőlőjükkbe, közbe-közbe ágyat vetett a bornak hazulról hozott harapnivalóval és elidőgált estig. Nem hívott rá vendéget. Nagyon jól megvolt egymagában, váratlanul sem toppant be hozzá senki sem; gögje elriasztotta az ismerősöket, fukarsága pedig távol tartotta a leghírhedtebb potyázókat is. Bizony, amit kapzsíságával összeszedett, megőrizte fősvénységével. Amikor feleségül vette Juliskát, Jóska már nem volt otthon, ismerni nem ismerték egymást. Aztán amikor Jóska visszatért családotól szülővárosába, Antal lemagázta. Jóska sem maradt adósa: megsógor-urazta Antalt, de olyan különös hangsúllyal, hogy nyoma sem maradt a szóban holmi rokoni kapcsolatnak, az úrnak még annál is kevesebb. Persze Antal, vagyonától és rangjától öntelten, elvárta volna, hogy Jóska köszönjön előre. Azt ugyan várhatta; Jóska keresztülnézett rajta vagy átcsapott az utca másik oldalára, hogy látnia se kelljen a sógor urat, aki az irigységtől már-már majdhogy meg nem sárgult, mert Jóska üzlete igen jól ment, s az öreg Jáki is beült annak a csavargónak a vendéglőjébe. Az öreg Jáki halála után kapóra jött neki, hogy Jóska szemet vetett a városszéli szőlőre, egyszeriben fűnek-fának ajánlgatta megvételre. Mint tudjuk, Kárász Hermannal jutott valamiféle egyezsége.

— Tessék, Kárász úr! — tolt be Jóska maga előtt az ajtón. — Ezek a testvéreim meg a sógoraim. Ne féljen!

— Már miért félnék?

— Annál jobb. Lépjen közelebb és mondja meg nekik, hogy maga is megvenné a szőlőt.

— Igen, persze... az jó kis szőlő... szép kis szőlő.

— Rév sógor úr azt állítja, hogy maga a becsüértéknél ötven perccel többet ajánlott érte. — Kárász kérdő pillantást vetett Antal felé. — Ne oda pislogjon, hanem feleljen: igen vagy nem?

— Mondja meg nyugodtan, Kárász úr, már nem titok — biztatta Antal.

— Hát szóval... igen.

— Allja most is az ajánlatát? — kérdezte Jóska.

— Naja, állom... Persze, hogy állom.

— Rendben van, akkor magáé a szőlő. Holnap fízre legyen a pénzzel a közjegyzőnél, aztán aláírjuk az adásvételi szerződést.

— De kérem, nekem nem olyan sürgős. Én alaposan meg akarom nézni azt a szőlőt. Nem veszek zsákbamacskát.

— Hogyan? Hát maga láthatatlanban licitált fölém!

— Kérem, nekem Rév úr azt mondta, megér annyit a szőlő, nyugodtan megajánlhatom azt az árat. Hát én megajánlom, de az nem jelenti, hogy meg is veszem.

— És ha megvenné, ki tudja fizetni az árat? — Kárász Herman nyugtalanul változtatta a lábát és bekémlelt a kalapjába. — Na, válaszoljon!

— Ha én veszek valamit, akkor szerzek pénzt is.

— Értem. Azt hiszem, megértették a testvéreim is. Maga pedig, Kárász úr, ne kívánja, hogy én kísérjem ki. Nincs több dolgunk egymással.

— Megyek én, kérem, már itt sem vagyok. Ajánlom magamat!

Jóska még megvárta, amíg becsukódott mögötte az ajtó, aztán vette a kalapját s odaállt sógora elé, haragosan, félelmetesen.

— Eddig is tudtam, hogy maga ki nem állhat engem, de most már azt is tudom, hogy piszok ember. Még ezzel a rongy Kárásszal is összeállt, hogy becsapjon. Szégyellje magát! Mától fogva nem ismerem. Ha pedig még egyszer keresztezi az utamat... hát azt ne adja az Isten! — Sarkon fordult s indult kifelé, de az ajtóból visszaszólt megriadt testvéreinek: — Én majd tájékoztatom Ferencet a történetekről. Rajta a sor, vegye kezébe az ügyet.

Majdnem tíz év telt el azóta, hogy Ferenc simán elrendezte az örökségi ügyet, ám hiába lett Jóskáé a városszéli szőlő, hajthatatlan maradt Ferencnek és többi testvéreinek mindenféle békítési kísérletével szemben. Egyáltalában nem törődött azzal, hogy Antal és az ő gyerekei együtt játszanak s tartják a rokoni kapcsolatot, nem is akarta rájuk testálni a haragot, sőt hallgatott róla a gyerekek előtt, minthogy a felnőttek dolga semmiképpen sem tartozott rájuk.

Nem sokkal az orosz-japán háború után meglegyintette a szél Antalt, mire persze a testvérek újabb rohamba kezdtek, szinte egymásnak adták a kilincset. „Mit jártok az én nyakamra? — hessegette el őket. — Úgy tesztek, mintha nem ő, hanem én követtem volna el azt a becselenséget.”

Szerencsés agyvérzés volt az első, éppen csak a bal keze lett ájult-erőtlen, a szája húzódott féloldalra, egyik szemhéja leereszkedett félig, aztán se té, se tova, na meg a nyelve formázta kásásan a szókat, lehetett is érteni meg nem is. Hamar kilábalt belőle; vásárokra ugyan nem járt, de jóformán minden nap kikocsikázott a szőlőbe és iddogált napnyugtáig, füttyült az orvosi tilalomra, otthon pedig zsarnokoskodott; Juliska fütötte a kemencét, sütötte a mézessüteményeket, öntötte a gyertyákat, kiszolgálta a vevőket, ő pedig csak felékesítette a huszárokat, szíveket meg pólyásbabákat, vagdosta egyformára a gyertyákat. Majdnem egy álló eszten-deig ment ez így, mígnem másodszer is meglegyintette a szél, de most már gorbombában. Megbénult bele teljesen a fél oldala. Ágynak esett a konok, nagy akaratú ember, magatehetetlen lett, mint egy csecsemő, nem bírt már beszélni mozogni sem igen, csak fél kézzel mutogatott, fél szemmel pislogott, artikulátlan hangokat hallatott, aztán Juliska is vagy eltalálta, mit akar vagy sem. A nyeldekölője sem működött hibátlanul, többször is cigányútra tévedt az étel, és ettől-e vagy az örökös háton fekvéstől vagy mert a szívét is megrongálta az ital, tüdőgyulladást kapott. Akkor mondta az orvos: „En ugyan mindent megteszek, amit csak tudok, de ideje, hogy papot hívjanak.”

Ez meg is történt, ámde úgy illett, hogy a haragosok szívből kiengesztelődjenek, az öreg Jáki pedig arra nevelte gyermekeit, hogy aki megbántotta a másikat, kövesse meg haragja csitulásával. Janka vállalta magára az ügyet. Felöltözött ünneplőbe, feltette díszes, fekete, özvegyi főköötőjét, magával hozta nyomatéknak legfiatalabb testvérüket, Margitot, aki még nem ment férjhez, hadd lássa, hogyan kell erélyesen fellépni vagy — ha kell — sírva fakadni, amiben segíthet ő is, hiszen hatásosabb, ha ketten sírnak. Együtt toppantak be a konyhába. Janka nem sokáig toporgott az ajtóban, egykettőre észrevétette magát.

— Jó napot, Eliz! Sürgősen kell beszélnem Jóskával.

— Tessék, menjenek be ide a fehér abroszos helyiségbe, ott senki sincs most. Majd szólok Jóskának... de éppen jön is.

— Kis borjúpörkölt, kis adag vesevelő, egy pár tormás — adta le Jóska a rendelést. — Szervusztok! Mit akartok?

— Beszélünk kell veled.

— Nem érek rá diskurálni, mind a két kezem tele van munkával. Láthatod.

— Antal sógor...

— Nem ismerem.

— Nagyon beteg.

— Az a Juliska gondja.

— Több, mint gond. A végét járja.

— Hm — mordult orrán keresztül bajusza szálai közé, majd felkapta a tormás virslit meg a borjúpörköltet, elsietett velük, de még visszaszólt: — Mindjárt jövök a vesevelőért. Siess vele, Eliz! — Két perc múltán megint a konyhában volt.

— Kis marhapörkölt, pár virsli szafttal! Kész a vesevelő?

— Még jó egy perc.

— Már a pap is volt nála — szólt közbe Janka. — Úgy illik, hogy kibéküljetelek.

— Ő akart becsapni engem. Talán én kérjek bocsánatot? Elég ideje volt rá, de annyit sem szólt, hogy felejtjük el, ami történt.

— Most biztosan megtenné, még meg is követne a történetekért, de mozdulni sem bír és beszélni sem tud. Neked köll engedned. Most még megismer mindenkit. De hogy estig mi lesz, azt csak a Mindenható tudja.

Jóska gyorsan felszedte bal kezébe a három tányért, akárha kártyát teregetne szét vagy legyezőt, s válasz nélkül hagyta Jankát, aki csak bámulta, milyen fürgén jön-megy hatalmas termetű bátyja, jó ötven évvel a nyakában. Két perc sem telt belé, hozta a használt tányérokat, evőeszközöket s leadta az újabb rendelést.

— Mi az, még mindig itt lábatlankodtok? Meghoztátok a hírt, mehettek Isten nevében.

— Mégis, hogy döntöttél, Jóska? Úgy volna helyes...

— Ne oktass engem, eddig sem kértem tőled tanácsot, most sem szorulok rád. Na, Isten veletek!

Jankának hirtelen úgy fejébe szaladt a vér, hogy még pergamen sápadt arca is színt váltott, keskenyre préselt ajkán éppen csak kiszorított egy „Isten áldjon!”, majd egyenesre húzva gerincét és leeresztve tokáját, minden sietség nélkül, méltóságosan lépdelve hagyta el a duplán is forró levegőjű konyhát.

Jóska szótlánul cikázott a tarka vendégszoba, a konyha meg a söntés között, harangkonduláskor hozzájött még a fehér terítékes szoba is, ahová városi tisztviselők, legényemberek és agglagények jártak ebédelni, s lapos pénztárcájukkal jóval igényesebbek voltak, mint az iparosmesterek. Ma jobban idegesítették kívánságaikkal, mint máskor, alig győzte türelemmel s gyorsan szolgálta ki őket, hogy mentől előbb fizessenek és távozzanak. Őt fertályóra alatt lezajlott a déli forgalom és beállt a holtpon.

— Mit ennél, Jóska?

— Csak egy tányér húslevest kérek.

Amikor visszavitte az üres tányért, talán első eset volt, hogy megfélekedezett a dicséretéről, helyette azt mondta: — Én most elmegeyek, Eliz, vigyázz addig az üzletre, félóra múlva itthon leszek.

Pillanatok alatt átöltözött, fejébe vágta pehelykönnyű nyúlszór kalapját és elsietett.

— Csakhogy eljöttél, Jóska! — lelkendezett Juliska, és mindjárt patakezni kezdtek a könnyei.

— Ne sírj! Arra ráérsz majd később. Most azt nézd, miben segíthetsz a beteg uradnak. Töröld meg a szemed, aztán vezess be hozzá.

Megállt Antal ágyánál. Megdöbönt attól, amit látott. Hallatlan, hogy milyen csúfságot művel a betegség még egy ilyen erős emberrel is. Arra kellett gondolnia, hogy csak néhány évvel fiatalabb nála, s talán órá is ugyanez a sors vár, mint Antalra. De túlríkoltotta aggodalmát az egészség jó érzése, erejének tudata, s valamiféle elégtételt talált abban, hogy mégiscsak ő áll Antal betegágya mellett, s nem megfordítva. Bizony szomorú dolog ez mindenképpen, de nem szomorkodni jött ide. Antal is várakozón, csodálkozva pislogott rá fél szemével.

— Megismer, sógor úr?

Alig észrevehető biccentés volt a válasz.

— Hall engem jól?

Újabb biccentés jött feleletül.

— Nem haragszom... Csak ezt akartam tudtára adni. — Megfogta és megszorította Antal láztól izzó kezét. — Na, Isten vele, sógor úr!

Még egyszer visszaintett az ajtóból, aztán amilyen gyorsan jött, olyan gyorsan sietett hazafelé.